مجله علم سنجی کاسپین
Caspian Journal of Scientometrics

دانشگاه علوم پزشکی بابل، مجله علم سنجی کاسپین
سال دوم، شماره دوم، پاییز و زمستان ۹۴، صفحه ۴۴-۳۶

Original Article
DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36

میزان استفاده دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی از منابع اطلاعاتی در دو دانشگاه مازندران و دانشگاه شمال: مطالعه‌ای تطبیقی

دریافت مقاله: ۹۳/۱۱/۲۵ پذیرش مقاله: ۹۴/۱۱/۱۴

مسعود یمینی فیروز (MA)[۱]
حسن مقدس زاده (PhD)[۲]
حسین ادبی فیروزجاه (MA)[۳*]

۱. دانشگاه شمال، آمل، ایران.
۲. گروه پژوهشی مدیریت اطلاعات، مرکز منطقه ای اطلاع رسانی علوم و فناوری، شیراز، ایران.
۳. کتابخانه مرکزی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران.
*نویسنده مسئول:
حسین ادبی فیروزجاه
تهران، بزرگراه کردستان، نبش خیابان دکتر صادق آیینه‌وند (۶۴)، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، کتابخانه مرکزی.
Email:
h.adabi@ihcs.ac.ir

چکیده

سابقه و هدف: یکی از شیوه‌های مهم ارزیابی وضعیت بهره‌برداری منابع مورد استفاده دانشجویان در تدوین پایان‌نامه‌ها، تحلیل استنادی است. هدف از پژوهش حاضر، مقایسه میزان بهره‌گیری دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی از منابع اطلاعاتی در دو دانشگاه مازندران و دانشگاه شمال می‌باشد.

مواد و روش‌ها: برای انجام پژوهش از روش تحلیل استنادی استفاده شده است و جامعه‌ی آماری این پژوهش را ۱۱۸۱۴ فقره استناد تشکیل می‌دهد که از منابع و ماخذ ۱۲۳ پایان نامه کارشناسی ارشد دو دانشگاه مازندران (۶۳ نسخه) و دانشگاه شمال (۶۰ نسخه) استخراج گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS و Excel استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که میزان استناد به منابع لاتین در هر دو دانشگاه، بیشتر از میزان استناد به منابع فارسی بوده است. با این تفاوت که میزان استفاده دانشجویان دانشگاه مازندران از منابع لاتین با (۸۱/۲۶ درصد) بسیار چشمگیرتر از استفاده دانشجویان دانشگاه شمال از منابع لاتین با (۵۰/۱۵ درصد) بوده است. همچنین، درصد استناد دانشجویان به مقالات در دو دانشگاه به ترتیب در دانشگاه مازندران با (۷۳/۳۶ درصد) و دانشگاه شمال با (۵۱/۳۷ درصد) بیشتر از دیگر منابع بوده است. همچنین نتایج آزمون تی نشان داد، میزان استناد به منابع لاتین، منابع فارسی، پایان‌نامه‌ها و مقالات در دو دانشگاه مورد بررسی تفاوت معناداری با همدیگر داشته است (p=۰/۰۰۰).

نتیجه‌گیری: دانشجویان برای نگارش پایان‌نامه‌ها از الگوی اطلاع‌یابی متفاوتی بهره می‌گیرند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که، گرایش تحصیلی، امکانات دانشگاه، دسترسی به منابع مختلف در چگونگی استناد و استفاده از آن‌ها، تاثیرگذار است.

واژگان کلیدی: **منابع اطلاعاتی، تحلیل استنادی، پایان‌نامه، تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه مازندران، دانشگاه شمال**

مقدمه

یکی از شیوه‌های بررسی و ارزش‌یابی وضعیت بهره‌برداری از منابع مورد استفاده در تدوین پایان‌نامه‌های دانشجویان، تحلیل استنادی است (۱،۲). این شیوه که در حقیقت شاخه‌ای از علم اطلاع‌رسانی به شمار می‌آید، حوزه‌ای است که استنادهای علمی انجام شده به یک یا چند اثر را مورد مطالعه قرار می‌دهد و قادر است به بررسی الگوی رفتار استنادی و ارزیابی متون علمی بپردازد (۳، ۴). در بررسی الگوی استنادی، از طریق تعداد و نوع منابع مورد استفاده، زبان مورد استفاده، سن منابع و نظایر آن می‌توان به الگوی استفاده از منابع اطلاعاتی توسط محققان و دانشجویان پی برد (۵). پایان‌نامه یا رساله، که به وسیله‌ی داوطلب دریافت درجه‌ی دانشگاهی ارائه می‌شود، یکی از مهم‌ترین کارهای تحقیقی دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری به حساب می‌آید (۶). پایان‌نامه از مهم‌ترین منابع اطلاعاتی است که به لحاظ مختلف از اهمیت علمی و پژوهشی برخوردار است؛ از طرفی اولین حرکت پژوهشی جدی دانشجویان در دوره‌ی تحصیلات تکمیلی دانشگاهی است و از طرف دیگر، می‌توان آن را به مثابه‌ی کاری نهایی ارزیابی کرد زیرا همین فعالیت پژوهشی برآیند کل یافته‌های دانشجو در طول دوره‌ی تحصیلی است (۷).

نویسنده پایان‌نامه در کار تحقیقاتی خود برای یافتن سابقه کار یا شواهد تحقیق، متون و منابعی را جستجو و مورد استفاده قرار می‌دهد، که گاه از چشم دیگران دور می‌ماند؛ چراکه فهرست منابع مورد استفاده از پایان‌نامه‌ها، منبعی با ارزش برای آگاهی نسبت به متون مرتبط با موضوعی است که محقق در آن زمینه به پژوهش پرداخته است. از این رو مهم است که پایان‌نامه‌ها را از دو دیدگاه

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

مورد توجه قرار دهیم، یکی به عنوان مدرک مفید پژوهشی به اعتبار متن تحقیق، و دیگری به مثابه نوعی کتاب‌شناسی تخصصی به اعتبار فهرست مآخذ پایانی آن (۸).

از دهه‌ی ۱۹۶۰ میلادی به بعد روش تحلیل استنادی برای سنجش متون علمی متداول گردید، این روش کاربردهای گوناگونی دارد که کشف گرایش نویسندگان متون علمی در استفاده از منابع اطلاعاتی متفاوت (کتاب، مقاله، گزارش و ...) وتشخیص روزآمدی منابعی که نویسندگان در آثار خود مورد استفاده قرار می‌دهند از مهم‌ترین کاربردهای این روش است (۹).

در پایان‌نامه وجود منابع مناسب نه تنها نشانگر اعتبار آن پایان‌نامه و پشتوانه علمی آن است بلکه خواننده را به اطلاعات بیشتر در زمینه مورد نظر ارجاع می‌دهد. از همین رو وجود منابع مناسب و صحیح در یک پایان‌نامه جزء اساسی در برقراری ارتباط در دنیای علم است (۱۰). استنادات نقطه شروع برای محقق می‌باشد. با استفاده از استناد محقق می‌خواهد رابطه بین ادعای خود و ادعای دیگران را نشان دهد. فهرست مآخذ پایان‌نامه‌ها منبع بسیار باارزشی برای آگاهی نسبت به متون مربوط به موضوعی کاملاً محدود می‌باشد. با تحلیل استنادی می‌توان حرکت یک پدیده را از آغاز تا زمان حال پیگیری کرد (۱۱). اولین پژوهش انجام شده در ایران که به تحلیل استنادی می‌پردازد، مقاله‌ای با عنوان، تحلیل استنادی و شباهت‌های آن با علم الحدیث می باشد، در این مقاله تحلیل استنادی از جنبه‌ی نظری مورد بررسی قرار گرفت (۱۲). صیامیان و همکاران در پژوهشی به تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های فارغ‌التحصیلان دانشگاه علوم پزشکی مازندران پرداختند و گزارش نتایج حاکی از آن بود که نشریات در بین دیگر منابع بیشترین استفاده را داشته (۹۵/۵ درصد) و زبان لاتین نیز با (۸۶ درصد) بیشترین سهم را نسبت به زبان فارسی داشته است (۱۳).

حدّاد در تحقیق خود به بررسی الگوی رفتار استنادی فارغ‌التحصیلان و ویژگی استفاده از منابع اطلاعاتی در کارهای تحقیقی آنان، پرداخته و به این نتیجه رسیده که، کتاب با ۵۸/۸۵ درصد دارای بیشترین استناد است و کتاب‌های فارسی ۴۴۹ استناد و کتاب‌های لاتین ۲۰۹ استناد را داشته و منابع فارسی مورد استفاده دانشجویان، بالاترین استفاده و استناد را داشته است (۶). زندیان و آشوری به بررسی میزان سازگاری استنادهای پایان‌نامه‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه تهران در سال‌های ۸۵-۸۱ با موجودی کتابخانه و تولیدات علمی اعضای هیئت علمی به انجام رساندند و به این نتیجه رسیده‌اند که میزان استناد به منابع لاتین بیشتر از منابع فارسی بوده است. دانشجویان این رشته از منابع لاتین ۲۷ درصد بیشتر از منابع فارسی استفاده کرده‌اند و از دیگر یافته‌های آن پژوهش این بود که میزان استناد به منابع چاپی بسیار بیشتر از منابع اینترنتی (حدود ۳۰ برابر) بوده است (۱۴).

خبیری و همکاران در تحقیقی به تحلیل استنادی مآخذ رساله‌های دکتری و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشکده تربیت بدنی دانشگاه تهران در سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که میزان استناد دانشجویان به نشریات لاتین بیشتر از دیگر منابع می‌باشد و همچنین میزان استناد به تولیدات استادان راهنما و مشاور بسیار اندک بوده است (۱۵).

تیرگر و همکاران در تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی به این نتیجه رسیدند که به ترتیب مجلات (۸۸/۸ درصد)، کتاب‌ها (۹/۸ درصد) بیشترین منابع مورد استفاده در پایان‌نامه‌های دانشجویان پزشکی را به خود اختصاص داده‌اند. همچنین میزان استفاده از کل منابع و همچنین تعداد مجلات مورد استفاده در پایان‌نامه‌ها از اختلاف معناداری برخوردار بود (۵). یمینی فیروز و همکاران در پژوهشی خود به این نتایج دست یافتند که دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی در نوشتن پایان‌نامه خود به میزان قابل توجه‌ای از منابع لاتین استفاده می‌کنند (۷۶/۴۹درصد) و میزان استفاده آنها از منابع فارسی (۲۳/۵۰درصد) بسیار پایین است. همچنین میزان استناد آنها به تولیدات علمی اساتید راهنما و مشاور پایین بوده؛ به طوری که از مجموع ۴۴۱۷ استناد فقط ۵۶ استناد (۱/۲۶ درصد) به آثار علمی استادان راهنما و مشاور تعلق داشته است (۸). تحلیل استنادی در خارج از کشور نیز در حوزه علم حقوق و به سال ۱۷۴۳ میلادی برای مدون کردن مرافعات حقوقی مورد استفاده قرار گرفت که نسخه مدونی از آن متعلق به سال ۱۸۲۱ میلادی موجود است (۱۶). Gooden به تحلیل استنادی رساله‌های دکتری رشته شیمی در دانشگاه ایالتی اوهایو پرداخت. در این تحقیق ۳۷۰۴ استناد از ۳۰ پایان‌نامه مورد بررسی قرار گرفت و به این نتیجه دست یافت: ۸۵/۸ درصد کل استنادها از مقالات مجلات بودند، بعد از آن کتاب‌ها با ۸/۴ درصد قرار داشت (۱۷).

Kushkowski و همکاران در پژوهشی به بررسی و مقایسه استنادها در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری دانشگاه ایالتی آیووا در سال‌های ۱۹۹۲-۱۹۷۳ پرداختند و یافته‌های این تحقیق نشان داد که در این دانشگاه بیشترین استنادها به ترتیب به مجله، کتاب، گزارش، خلاصه همایش‌ها، پایان‌نامه‌ها تعلق داشته است و نیمی از استنادها عمری کمتر از ۱۰ سال دارند و ۹۰ درصد استنادها کمتر از ۲۶ سال عمر دارند (۱۸).

Shokeen و Kaushik در پژوهشی به تحلیل استنادی مآخذ ۶۱ مقاله‌ی چاپ شده در نشریه‌ی Journal of plant physiology پرداختند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان داد که ۸۱ درصد از استنادها به نشریات ادواری اختصاص داشته و قدمت بیشتر استنادها، کمتر از ۲۰ سال است (۱۹).

Cox در تحقیقی به بررسی پایان‌نامه‌های دانشجویان دانشکده دندانپزشکی دانشگاه ایندیانا در ایالات متحده پرداختند که بر اساس نتایج حاصل از تحلیل استنادی، دانشجویان از مقالات روزآمد استفاده نمودند (۲۰). بررسی انجام شده توسط رشیدی و همکاران در خصوص وضعیت استفاده از منابع در مقالات بین‌المللی منتشر شده از سوی محققان ایرانی نشان داد که طی سال‌های ۲۰۰۲ تا

۲۰۰۴، دانشجویان بیشترین استفاده را به ترتیب از مجلات (۷۷/۳ درصد) و کتاب (۱۸/۷ درصد) داشتند. همچنین محققان ایرانی به استفاده از آخرین نسخه‌ها و به روزترین منابع تمایل داشتند (۲۱).

Fasae در مقاله‌ای به تحلیل استنادی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد تصویب شده گروه توسعه و اقتصاد کشاورزی دانشگاه فناوری فدرال آکور نیجیریه پرداخت که نتایج نشان داد مجلات نسبت به دیگر منابع اطلاعاتی بیشترین استفاده را داشته است. همچنین میزان استفاده از منابع اینترنتی و وب بسیار پایین گزارش گردید و مجلات خارجی بیشتر از مجلات داخلی استناد شده است (۲۲). Banateppanvar و همکارانش در پژوهشی دریافتند که مجلات از منابع اطلاعاتی مورد علاقه‌ای هستند که توسط پژوهشگران در رشته گیاه‌شناسی استفاده می‌شوند. اگرچه استنادهایی از کتاب‌ها، مجموعه مقالات همایش‌ها، رساله‌ها، گزارش‌ها و ثبت اختراعات نیز یافت شده است ولی منابع اینترنتی استفاده زیادی برای پژوهشگران نداشت (۲۳).

Abeyrathne در مطالعه‌ای با عنوان، تحلیل استنادی پایان‌نامه‌ها برای توسعه مجموعه با هدف توسعه مجموعه کتابخانه به خاطر رضایت دانشجویان از نیازهای اطلاعاتی‌شان برای کارهای پژوهشی‌شان، تحلیل کرد که مجلات بیشترین قالب مورد استفاده را در بین دیگر منابع دارا بوده اند (۲۴). با توجه به موضوعات و مباحث گفته شده می‌توان گفت که تدوین پایان‌نامه به عنوان یک سند معتبر برای دانشجویان به شمار می‌رود که در نوشتن آن از منابع اطلاعاتی گوناگون با زبان و زمان مختلف استفاده می‌گردد. بنابراین در این تحقیق سعی شد میزان بهره‌گیری دانشجویان کارشناسی ارشد تربیت بدنی از منابع اطلاعاتی در دو دانشگاه مازندران و دانشگاه شمال بررسی و مقایسه شود.

مواد و روشها

در این پژوهش از روش تحلیل استنادی که به صورت توصیفی-تحلیلی انجام می شود و یکی از روش‌های علم سنجی است استفاده گردید. جامعه آماری این پژوهش را ۱۱۸۱۴ فقره استناد تشکیل می‌دهد که از منابع و مآخذ ۱۲۳ پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد دو دانشگاه مازندران و دانشگاه شمال (۶۳ پایان‌نامه دانشگاه مازندران و ۶۰ پایان‌نامه دانشگاه شمال) استخراج گردیده است. پایان‌نامه‌هایی در این مطالعه مورد بررسی قرار گرفت که در بازه زمانی ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰ دفاع شده است. برای گردآوری اطلاعات ابتدا فهرست کلیه پایان‌نامه‌های مورد مطالعه از نرم افزار کتابخانه‌ای پارس آذرخش موجود در دو دانشگاه استخراج و سپس از صفحه عنوان و منابع و مآخذ پایان‌نامه‌های مربوطه رونوشتی تهیه گردید. در ادامه اطلاعات کتاب شناختی پایان‌نامه‌ها و اطلاعات منابع و مآخذ آن در سیاهه وارسی وارد گردید. پس از انتقال اطلاعات تمام نمونه‌های پژوهش، در برگه‌های وارسی، اطلاعات مورد نیاز بر اساس نوع منبع، زبان، استناد به منابع علمی، استناد راهنما و استناد مشاور و سال انتشار منابع مورد استناد از هم تفکیک شدند. سپس این استنادات به تفکیک نوع مدرک، شمارش و بسامد هر کدام تعیین شد. در نهایت داده‌های گردآوری شده با استفاده از نرم افزار SPSS ویرایش ۱۹ و Excel (نسخه ۲۰۰۷) در راستای اهداف پژوهش، مورد تجزیه وتحلیل قرار گرفت. در بخش آمار توصیفی از جداول یک بعدی، نمودار و شاخص‌های (فراوانی، درصد، میانگین) و در بخش آمار استنباطی برای تشخیص معنی‌داری متغیرهای مورد بررسی از آزمون تی مستقل استفاده گردید.

یافته ها

نتایج نشان داد، دانشجویان در نگارش پایان‌نامه‌های مورد مطالعه به طور کلی به ۱۱۸۱۴ منبع فارسی و لاتین استناد کرده‌اند که در این میان سهم دانشگاه مازندران ۶۷۸۸ استناد و سهم دانشگاه شمال ۵۰۲۶ استناد بوده است.

میزان استناد به منابع لاتین در هر دو دانشگاه مورد بررسی بیشتر از میزان استناد به منابع فارسی می‌باشد با این تفاوت که میزان استفاده دانشجویان دانشگاه مازندران از منابع لاتین با (۸۱/۲۶٪) بسیار چشمگیرتر از دانشجویان دانشگاه شمال با (۵۰/۱۵٪) می‌باشد (جدول ۱).

درصد استناد دانشجویان به مقالات در دو دانشگاه به ترتیب در دانشگاه مازندران با ۷۳/۳۶ درصد و دانشگاه شمال با ۵۱/۳۷ درصد بیشتر از دیگر منابع مورد استفاده دانشجویان می‌باشد (جدول ۲). استفاده دانشجویان دانشگاه شمال از پایان‌نامه به عنوان منبع مهم پژوهشی با ۱۴/۶۲درصد در مقابل ۳/۶۶ درصد بسیار چشمگیرتر است. دانشجویان مازندران با ۱/۳۰ درصد و دانشجویان دانشگاه شمال با ۲/۸۳ درصد کمترین میزان استناد را به منابع اینترنتی داشته‌اند.

جدول ۱. توزیع فراوانی و درصد استناد به منابع به تفکیک زبان در پایان‌نامه‌های دانشگاه‌های مورد بررسی

دانشگاه	منابع فارسی		منابع لاتین		جمع	
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
مازندران	۱۲۷۲	۱۸/۷۴	۵۵۱۶	۸۱/۲۶	۶۷۸۸	۱۰۰
شمال	۲۵۰۵	۴۹/۸۵	۲۵۲۱	۵۰/۱۵	۵۰۲۶	۱۰۰

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

جدول ۲. توزیع فراوانی و درصد استناد به منابع در پایان نامه های دانشگاه های مورد بررسی

	دانشگاه مازندران		دانشگاه شمال	
نوع مدارک	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
مقالات	۴۹۷۹	۷۳/۳۶	۲۵۸۲	۵۱/۳۷
کتاب	۱۳۰۳	۱۹/۲۰	۱۳۴۱	۲۶/۶۸
پایان نامه	۲۴۸	۳/۶۶	۷۳۵	۱۴/۶۲
اینترنت	۸۸	۱/۳۰	۱۴۲	۲/۸۳
سایر	۱۷۰	۲/۵۲	۲۲۶	۴/۵۰
جمع	۶۷۸۸	۱۰۰	۵۰۲۶	۱۰۰

بیشترین پایان‌نامه‌های مورد مطالعه مربوط به گرایش عمومی (۵۷ عنوان) و کمترین به گرایش فیزیولوژی بوده است. قابل ذکر است که دانشگاه شمال فاقد گرایش فیزیولوژی در این رشته تحصیلی می‌باشد (نمودار ۱).

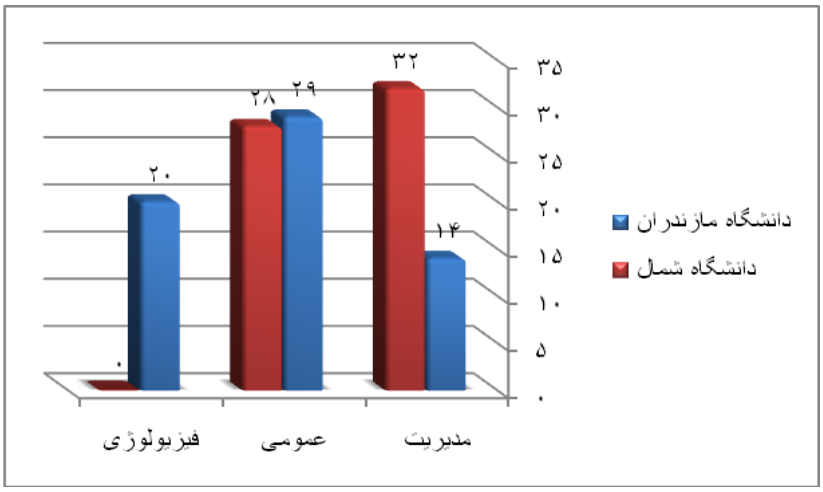

نمودار ۱. درصد پایان نامه‌های مورد بررسی به تفکیک گرایش موضوعی در بین دانشگاه‌های مورد بررسی

از کل تعداد استنادها به منابع فارسی، بیشترین منابع مربوط به سال ۸۵-۸۰ است؛ که سهم دانشگاه مازندران با ۳۷/۵۱ درصد و سهم دانشگاه شمال با ۴۵/۹۶ درصد بیشتر از سال‌های دیگر می‌باشد و از کل استنادها به منابع لاتین بیشترین منابع مورد استفاده مربوط به سال ۲۰۰۵- ۲۰۰۱ بوده که سهم دانشگاه مازندران با ۳۶/۴۰ درصد و دانشگاه شمال با ۳۶/۲۵ درصد می‌باشد (جدول ۳). به طور کلی تنها ۱۹/۴۲ درصد استنادها مربوط به ۴ سال قبل بوده است و مابقی استنادها، سنی بیشتر از ۵ سال دارند. از مجموع ۶۷۸۸ استناد دانشگاه مازندران، فقط ۷۶ استناد (۱/۱۱ درصد) و از مجموع ۵۰۲۶ استناد دانشگاه شمال فقط ۶۴ استناد (۱/۲۷ درصد) مربوط به اساتید راهنما و مشاور بوده است که در این میان میزان استناد به تولیدات علمی اساتید راهنما در مقایسه با استناد به مقالات اساتید مشاور بیشتر بوده است.

آزمون آماری تی نشان داد بین میزان استفاده و استناد به منابع فارسی، منابع لاتین، پایان‌نامه‌ها و مقالات در دو دانشگاه مورد بررسی تفاوت معناداری با همدیگر داشته است (جدول ۴).

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

جدول ۳. توزیع فراوانی و درصد میزان روزآمدی استنادهای پایان نامه‌های دانشگاه‌های مورد بررسی

	بازه زمانی	دانشگاه مازندران		دانشگاه شمال	
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد
فارسی	قبل از ۱۳۷٤	۴۰۳	۲۷/۴۸	۲۹۸	۱۳/۰۵
	۱۳۷٤-۷۹	۲۵۲	۱۷/۱۸	۵۶۳	۲۴/۶۷
	۱۳۸۰-۸۵	۵۵۰	۳۷/۵۱	۱۰۴۹	۴۵/۹۶
	۱۳۸٦-۹۰	۲۶۱	۱۷/۸۰	۳۷۲	۱۶/۳۰
لاتین	قبل از ۱۹۹۵	۷۳۴	۱۴/۲۵	۶۰۱	۲۲/۹۸
	۱۹۹۵-۲۰۰۰	۱۲۸۱	۲۴/۸۷	۶۶۴	۳۵/۳۹
	۲۰۰۱-۲۰۰۵	۱۸۷۵	۳۶/۴۰	۹۴۸	۳۶/۲۵
	۲۰۰٦-۲۰۱۱	۱۲۶۰	۲۴/۴۶	۴۰۲	۱۵/۳۷

جدول ٤. خلاصه نتایج آزمون تی(مقایسه استفاده از منابع اطلاعاتی در دو دانشگاه مورد بررسی)

متغیرها	میانگین		مقدار تی	درجه آزادی	سطح معنی داری
	دانشگاه شمال	دانشگاه مازندران			
منابع فارسی	۴۱/۷۵±۲۱/۲۴	۲۰/۱۷±۱۷	-۶/۲۳	۱۲۱	۰/۰۰۰
کتاب	۲۲/۴۱±۱۵/۱۰	۲۰/۵۰±۱۴/۲۴	-۰/۷۲۱		۰/۴۷۲
پایان نامه	۱۲/۲۵±۷/۸۷	۳/۹۳±۵/۸۹	-۶/۶۴		۰/۰۰۰
مقالات	۴۳/۰۳±۳۳/۲۴	۷۹/۰۳±۴۲/۳۹	۵/۲۲		۰/۰۰۰
منابع لاتین	۴۲/۵۱±۳۶/۱۶	۸۷/۵۵±۵۲/۹۱	۵/۴۸		۰/۰۰۰
اینترنت	۲/۳۶±۳/۷۵	۱/۳۹±۳/۲۲	-۱/۵۴		۰/۱۲۶

بحث و نیتجه گیری

میزان استناد به منابع لاتین در دو دانشگاه مورد بررسی بیشتر از منابع فارسی بوده است. با این تفاوت که میزان استفاده دانشجویان دانشگاه مازندران از منابع لاتین ۳۰ درصد بیشتر از دانشجویان دانشگاه شمال می‌باشد و تفاوت ناچیزی بین استفاده از منابع فارسی و لاتین در دانشگاه شمال وجود دارد (جدول ۱).

در این بخش از یافته‌ها بین نتایج پژوهش حاضر و یافته‌های پورشعرباف (۲۵)، صیامیان و همکاران (۱۳)، زندیان و آشوری (۱۴)، خبیری و همکاران (۱۵)، یمینی فیروز و همکاران (۸) و فسای (۲۲) همخوانی وجود داشته و با پژوهش حداد (۶) همخوانی وجود نداشته است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که پژوهشگران در استفاده از منابع لاتین در مقایسه با منابع فارسی رغبت بیشتری نشان می‌دهند. این نکته می‌تواند ناشی از عدم دسترسی مطلوب به مقالات فارسی زبان به دلیل ضعف در نمایه‌سازی آنان باشد و شاید از دیگر دلایل آن، دسترسی پژوهشگران به منابع لاتین روزآمدتر نسبت به منابع فارسی باشد. همچنین شاید وجود گرایش فیزیولوژی در دانشگاه مازندران و نبود منابع فارسی مورد استفاده این گرایش تحصیلی باعث این تفاوت در دو دانشگاه شده است.

از لحاظ نوع مدرک مورد استفاده نیز نتایج نشان داد که بیشترین مدرکی که در نگارش پایان‌نامه‌های تربیت بدنی و علوم ورزشی در دو دانشگاه مورد بررسی، از آن استفاده شده است مقاله‌های مجلات هستند و کتاب‌ها در اولویت دوم استناد قرار دارند. نتایج این پژوهش در این خصوص با نتایج پژوهش شفیعی (۲۶) و حداد (۶) تفاوت دارد چراکه آن‌ها در پژوهش خود به این نتیجه رسیده بودند که کتاب، بیشتر از سایر منابع مورد استناد پژوهشگران قرار گرفته است. اما نتایج تحقیقات پورشعرباف (۲۵)، صیامیان و همکاران (۱۳)، زندیان و آشوری (۱۴)، خبیری و همکاران (۱۵)، یمینی فیروز و همکاران (۸)، لعل (۲۷)، Vishvanatham (۲۸)، Edwards (۲۹)، Gooden (۱۷)، Kushkowski (۱۸)، Shokeen و Kaushik (۱۹)، رشیدی و همکاران (۲۱)، فسای (۲۲)، تیرگر و همکاران (۳۰)، Banateppanvar و همکاران (۲۳) و Abeyrathne (۲۴) با نتایج این تحقیق مشابهت دارد. این امر شاید به این دلیل باشد که مقاله‌های مجلات در مقایسه با سایر منابع اطلاعاتی حاوی اطلاعات روزآمدتری هستند و یا قابلیت دسترسی دانشجویان به آن آسان‌تر باشد.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

همچنین مطالعه حاضر نشان داد که دانشجویان در نگارش پایان‌نامه‌ها، به میزان بسیار ناچیزی از منابع تولید شده‌ی اساتید راهنما و مشاور خود بهره برده‌اند. این بخش از یافته‌های پژوهش حاضر با یافته‌های زندیان و آشوری (۱۴)، خبیری و همکاران (۱۵)، یمینی‌فیروز و همکاران (۸) همخوانی دارد. به نظر می‌رسد دلیل این مسئله کمبود تولیدات علمی اعضای هیأت علمی در زمینه‌های مورد پژوهش دانشجویان باشد و یا اینکه اساتید راهنما و مشاور دانشجویان براساس تخصّص و زمینه موضوعی برای راهنمایی و مشاوره پایان‌نامه‌ها انتخاب نمی‌شوند که این موضوع باید مورد توجه مسئولین آموزشی دانشگاه‌ها قرار گیرد.

نتایج بدست آمده در خصوص میزان روزآمدی استنادات انجام شده به منابع مختلف در دو دانشگاه، موید این مطلب است که میزان روزآمدی استناد به منابع فارسی بهتر از استناد به منابع لاتین بوده است اما میزان روزآمدی استناد به منابع فارسی در دانشگاه شمال به مراتب بیشتر از دانشگاه مازندران بوده است. ولی در مورد استناد به منابع لاتین نتیجه بالعکس بوده است. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که سطح دسترسی دانشجویان به منابع فارسی و لاتین در دو دانشگاه متفاوت است. نتیجه این تحقیق با نتیجه تحقیق‌های یمینی فیروز و همکاران (۸)، Kushkowski (۱۸)، Shokeen و Kaushik (۱۹)، رشیدی و همکاران (۲۱) و Cox (۲۰) همخوانی دارد که شاید از دلایل آن عدم مهارت دانشجویان در جستجوی مقالات لاتین روزآمد در پایگاه‌های علمی خارجی باشد و یا تحریم‌ها دسترسی این منابع را برای دانشجویان سخت کرده و آنان مجبورند از منابع فارسی روزآمدتری در تدوین پایان‌نامه‌های خود استفاده نمایند. از نتایج مهم این تحقیق میزان استناد بسیار پایین دانشجویان به منابع الکترونیکی و اینترنتی است. نتیجه این تحقیق با نتایج پژوهش های زندیان و آشوری (۱۴)، خبیری و همکاران (۱۵)، یمینی فیروز و همکارن (۸)، فسای (۲۲) و Abeyrathne و همکاران (۲۳) همخوانی دارد.

پایین بودن میزان استناد دانشجویان به منابع اینترنتی نیز از نکات قابل تامل و توجه این پژوهش بوده است. چراکه با توجه به اهمیت روزافزون منابع اینترنتی و افزایش سطح دسترسی دانشگاهیان به پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف، انتظار می‌رود میزان استفاده از این منابع قابل توجه باشد. احتمال دارد نویسندگان به منابع اینترنتی مراجعه کرده و از آن‌ها در جهت نگارش پایان نامه خود استفاده نیز نموده‌اند، اما به دلیل عدم آشنایی با شیوه استناد-دهی به این نوع منابع، از ذکر آن در پایان‌نامه خودداری و یا به شکل چاپی آن استناده نموده‌اند. همچنین میزان استفاده و استناد دانشجویان در دو دانشگاه مورد بررسی به منابع فارسی، منابع لاتین، پایان نامه‌ها و مقالات بسیار متفاوت بوده است که آزمون آماری تی معناداری آن را تأیید نموده است. اما میزان استفاده و استناد به کتاب‌ها و منابع اینترنتی در دو دانشگاه تفاوت معناداری با یکدیگر نداشته است.

در نهایت، یافته‌های فوق نشان داد که دانشجویان از الگوی اطلاع‌یابی متفاوتی بهره می‌گیرند. بنابراین می‌توان چنین نتیجه گرفت که، گرایش تحصیلی، امکانات دانشگاه، دسترسی به منابع مختلف در چگونگی استناد و استفاده از آن‌ها، تأثیرگذار است و پیشنهاد می‌گردد میزان دسترسی به منابع اطلاعاتی مختلف، به‌خصوص منابع اینترنتی در دانشگاه‌ها بیشتر گردد. البته با توجه به محدودیت این پژوهش (بررسی پایان‌نامه‌های دفاع شده‌ی ۵ سال قبل)، نیاز است پژوهشگران دیگر، نتایج این تحقیق را با وضعیت استنادات در پایان‌نامه‌های جدید این حوزه مورد مقایسه و تطبیق قرار دهند.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

References

1. Olatokun WM, Makinde O. Citation analysis of dissertations submitted to the department of animal sciences, University of Ibadan, Nigeria. ALIS 2009; 56(2): 117-28. Available at: http://nopr.niscair.res.in/handle/123456789/5941.
2. Gao SJ, Yu WZ, Luo FP. Citation analysis of PhD thesis at Wuhan University, China. Libr Collect Acquis Tech Sci 2009; 33(1): 8-16.
3. Ibrahimi S, Hayati Z. Quality and quantity of science in Iranian universities. New Thought Educ 2008; 4(3): 105-26. [In Persian]
4. Assareh F. Citation analysis. Ketab J. 1998: 34-44. [In Persian]
5. Tirgar A, Abolghasemi MB, Yaminfirooz M. Citation analysis of Medical Student thesis: before and after the availability of digital library. Iranian Quarterly of Education Strategies 2013; 5(4): 237-42.
6. Haddad Z. Citation analysis of communication doctoral dissertation sources College of Social Sciences and Communication, Allameh Tabatabai. Journal of Book 2009; 78: 152-139. [In Persian]
7. Horri A. Overview of the Data and Information, Tehran, Secretary of the Board of Trustees of the Public Library of the House. 1993.[In Persian]
8. Yaminifirouz M, Hosseini SH, Yaminfirooz M, Kalashi M. Citation analysis of dissertations the master students of Physical Education and Sport Sciences: A case study in Mazandaran University from 1385 to 1388. The Journal of New Approaches in Sport Management 2014; 2(4): 65-76. [In Persian]
9. Mozaffarighorba R, FadaiiIraqi GR, Horri A. Citation analysis comparative of chemistry doctoral dissertation in Tehran University and Tarbiat Modarres (1997-2004). Journal of library 2005; 39(44): 43-15. [In Persian]
10. Angila Ruskin University. University Library Guide to the Harvard, Guide to the Harvard Style of Referencing. Second Edition. [Cited 2011 Jul 11]. Available at: http://libweb.anglia.ac.uk/referencing/harvard.htm.
11. Salem Z, Rezaean M, ValiNejad M. Comparative citation analysis of dissertations of University Rafsanjan medical students in 1993-2007. Iranian journal of Medical Education 2011; 11(2): 191-98. [In Persian]
12. Horri A. Citation analysis of the similarities Alhadis. Publisher Danesh 1983: 17-22. [In Persian]
13. Siamian H, Aligolbandi K, Balaghafari A, KabirzadehA, Shahrabi A, Abasirad A, et al. A survey of information resource types used in theses of graduate students from Mazandaran University of medical sciences. Iran doc Sci Comm J. 2006; 5(3): 119-29. [In Persian]
14. Zandian F, Ashori N. Study rate of the compatibility dissertation citations physical education at Tehran University in the year 2002–2005 with holdings library and faculty of scientific productions. Journal of sport management 2009; (3): 151-65. [In Persian]
15. Khabiri M, Besharati M, Ashori N, Rezvanfar M. Citation analysis sources doctoral theses and master dissertation at the faculty of physical education Tehran university in 2007 and 2008. Journal of sport management 2011; (9): 109-23.
16. Shapiro FR. Origins of Bibliometrics, citation indexing and citation analysis: The neglected legal literature. J Am Soc Inf Sci Technol. 1992; 43(5): 337-9.
17. Gooden, A. Citation Analysis of the Chemistry Doctoral Theses: An Ohio state University case Study. Issues in Science and technology Librarianship 2001; 32: [Online], Available at: http://www.library.uesb.edu/istl/ol-fall/refereed.htm.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

18. Kushkowski J, parsons K, Wiese W. Masters and Doctoral Thesis Citation: Analysis and Trends of Longitudinal Study. Portal: Libraries and the Academy 2003; 3(3): 459-79.
19. Shokeen A, Kaushik S .indian journal of Plant Physiology: a Citation analysis. Annals of Library and information studies 2004; 5(3): 104-7.
20. Cox JE. Citation analysis of graduate dental theses references: Implications of collection development. Collect Manag 2008; 33(3): 219-34.
21. Rashidi A, Gilchrist B, Marir F. An investigation of international journal usage of Iranian medical researches. Libr Inf Sci Res J. 2008; 18(2): 1-7.
22. Fasae JK. Citation analysis of M. Tech theses submitted in the Department of Agricultural Economics and Extension, Federal University of Technology Akure, Nigeria, Collection Building 2011; 30(4): 179-83.
23. Banateppanvar K, Biradar BU, Kannappanavar BS. Citation analysis of doctoral theses in botany submitted to Kuvempu University, India: a case study. Collection Building 2013; 32(1): 12-21.
24. Abeyrathne DK. Citation analysis of dissertations for collection development, Collection Building. 2015; 34(2): 30-40.
25. Poursharbaf E. Citation analysis of dissertation sources graduate college of sciences University Tarbiat Modaress in the years 1995-1996. Master library dissertation, faculty of humanities, University Tarbiat Modaress 1996. [In Persian]
26. Shafie F. Citation analysis of dissertation sources graduates of Arabic language and literature, faculty of humanities Tehran University in 1991-1998. Master library and information sciences dissertation, college of education and psychology, Tehran University. 2000. [In Persian]
27. Lal A. Ranking of periodicals in the field of soil science" Annual of Library science and Documentation 1990; 2(37): 67-73.
28. Vishvanatham R. Citation Analysis in journal ranking: Medical Informatics in the Library and Information Science Literature. Bulletin of Medical library Association 1998; 86(4): 518-22.
29. Edwards S. Citation Analysis as a Collection Development tool: Theses and Dissertations. Serial Review 1999; 25(1): 11-20.
30. Tirgar A, Abolghasemi MB, Yaminfirooz M. Citation analysis of graduate Dental thesis references: Before and after an intervention. Future of Medical Education Journal 2013; 3(1): 3-7.

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]

Babol Uni of Med Sciences

Original Article

Caspian Journal of Scientometrics. 2015; 2(2): 36-44

DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36

The rate of using information resources in Mazandaran and Shomal Universities by MA students majoring in physical education: A comparative study

Received: 14 Feb. 2015 Accepted: 3 Feb. 2016

Yaminifirouz M (MA) [1]
Moghaddaszadeh H (PhD) [2]
Adabi Firozjah H (MA) [3*]

1. Shomal University, Amol, Iran.
2. Department of Information Management, Regional Information Center for Science and Technology, Shiraz, Iran.
3. Central Library, Institute for Humanities and Cultural Studies, Tehran, Iran.

Corresponding Author:
Adabi Firozjah H
Central Library, Institute for Humanities and Cultural Studies, Dr. Sadegh Aenehvand (64) Street, Kurdistan Highway, Tehran, Iran.

Email:
h.adabi@ihcs.ac.ir

Abstract

Background and aim: One of the important ways to assess the status of utilizing sources used by students in writing dissertations, is citation analysis. The aim of this study was to evaluate rate of using information resources in Mazandaran and Shomal Universities by MA students majoring in physical education and compare two universities.

Material and methods: The citation analysis method was used in this study and the population was 11814 counts of citations which were extracted from the sources and references of 123 master's dissertations at University of Mazandaran (63 copies) and University of Shomal (60 copies). Data were analyzed using SPSS software and Excel.

Findings: The results showed that the rate of citation to Latin sources was more than it to Persian sources in both universities. The rate of citation to Latin sources was higher in Mazandaran University (%81/26) than Shomal University (%50/15). The percentage of students' citation to articles in the University of Mazandaran (73/36%) and University of Shomal (51/37%) was higher than it to other sources. The t-test results indicated that there was a significant difference between two Universities in terms of the rate of citation to Latin and Persian sources, dissertations and articles.

Conclusion: The findings showed that students used different information-seeking patterns to write thesis. So, it was concluded that the academic orientation, college facilities and access to various sources had effect on how to write the citation.

Keywords: **Information Resources, Citation Analysis, Dissertation, Physical Education and Sport Sciences, University of Mazandaran, University of Shomal**

[Downloaded from cjs.mubabol.ac.ir on 2026-11-17]
[DOR: 20.1001.1.24234710.1394.2.2.5.4]
[DOI: 10.22088/acadpub.BUMS.2.2.36]